

Türkiye de 2000 yılının Kasım ayında ve arkasından 2001 yılı Şubat ayında arka arkaya çıkan mali krizler giderek derin bir ekonomik ve bununla birlikte siyasal bunalıma yol açtı. Kriz derin ve çarpıcı yaşanıyor. Ortaya çıkan tablo, cumhuriyet tarihinde, İkinci Dünya Savaşı sürecinde bir yıl gerçekleşen ekonomik küçülmeden sonraki en büyük küçülmeyi gösterdi. Sabit TL ile (1987 fiyatları) ölçüldüğünde GSMH değeri ancak 1996 yılı düzeyine denk geldi. Bunun anlamı, Türkiye ekonomisinin reel olarak en azından beş yıl geriye düştüğüdür. Yaşananların sonucu olarak da, kişi başına düşen milli gelir azaldı ve 2000'deki 3000 dolar düzeyinden 2.200-2.300 dolar düzeyine geriledi. Bu kişi başına gelir düzeyi ise, on yıl öncesinin gelir düzeyine tekabül ediyor. Yani bir kişi, ortalama olarak on yıl önceki gelir düzeyine dönmüş oluyor. Ayrıca 2001 yılı içinde yaklaşık bir milyon kişi işini kaybetti. Geçmişteki krizlerden farklı olarak bu kez beyaz yakalılar da, on binlerce yetişmiş uzman ve yönetici işsiz kaldı. Kısacası, 2001 yılı Türkiye açısından yoksulluğun, işsizliğin ve toplumsal dışlanmanın arttığı bir yıl oldu.

Ancak Türkiye'deki ekonomik krizi, siyasal içeriğinden ve uluslar arası gelişmelerden soyutlayarak anlayabilme ve çözebilme imkanı yoktur. Çünkü bu kriz esas olarak, sermayenin küreselleşme sürecine entegrasyonun ve uyumun yarattığı sorunlardan besleniyor. Bunun bir vechesi olarak, Türkiye 2001 yılında gecikmeli olarak AB Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) çerçevesinde Ulusla Programı'nı (UP) açıkladı. Bu rapor, AB beklentilerini de Türkiye'de ki demokratikleşme hedeflerini ve ihtiyaçlarını da karşılamaktan uzaktı. Özellikle demokratikleşme ve Kopenhag siyasal kriterleri konusunda muğlak ve çekingen ifadelerle hazırlanmış bir belge olarak UP, Türkiye'nin yapması gerekenleri kerhen yaptığı izlenimini taşıyordu. Bu zihniyetle hazırlanmış olan raporun siyasal yansımaları çok gecikmeden kendini gösterdi. ÖDP, 2000'li yılların ilk dönemine ve geleceğe ilişkin gelişmeleri ve beklentilerini 30 Haziran 2002'de 3. Büyük Kongresi'ni toplayarak değerlendirdi. Çeşitli tartışmaların ışığında ÖDP Parti meclisinin hazırladığı raporun "Türkiye kritik bir dönemin eşiğinde" başlıklı bölümü, sürece ilişkin birçok ipucu ve değerlendirmeyi taşıması nedeniyle aşağıda aktarılmaktadır.

1.Küreselleşme ve Türkiye

Türkiye son derece kritik bir döneme giriyor; öyle ki önümüzde ki 2 yıl içinde gündeme gelecek olan siyasal diziliş ülkenin 2000'li yılların ilk çeyreğine damgasını vuracak. Gerek dünya siyasetindeki gerekse de içteki siyasal gelişmeler, dünya ülkeleri içinde ve bölgede Türkiye'nin konumunu ortaya çıkartacak. Kuşkusuz bu durum yakın dönemde yaşananların yarattığı bir birikim üzerinde yükseliyor. Soğuk Savaş sonrasında bu yana yeniden şekillenmeye başlayan dünya tablosu içinde kendine bir yer arayan Türkiye, özellikle Körfez savaşı sonrasında dünyanın en çatışmalı bölgelerinin ortasında "inisiyatif" almaya çalıştı. Avrasya'da eski SSCB topraklarında başlayan "ulusal" konumlanışlarla, Balkanlar'daki "mikro milliyetçi" çatışmalarla, Ortadoğu ve Ege sorunlarıyla çevrelenen Türkiye, bir yandan bölgede kendi politik hamlelerini yapmaya çalışırken, diğer yandan da emperyalist merkezler bazında yeniden "jeo-politik" önem kazanmaya çalıştı. Ancak aradan geçen süre sonunda Soğuk Savaş sonrası "çatışmalı alanlarda doğrudan ABD etkisi arttı, Rusya kendini yeniden güçlendirmeyi başardı ve Balkanlarda özellikle Kosova müdahalesi sonrasında Avrupa'nın

etkinliği belirginleşmeye başladı. NATO genişlemesi ve AB'nin öngörülen sınırları, Türkiye'nin "bölge gücü" olma hayallerini daralttı.

11 Eylül Türkiye'nin konumunda değişikliğe yol açtı

Türkiye Batı'nın, özellikle de ABD'nin gözünde 11 Eylül saldırılarının ardından yeniden önem kazandı. Bir yandan medeniyetler çatışması tezini yalanlayan konumuyla (Müslüman laik ve batı yanlısı olma!) İslam ülkeleri için bir model olarak sunulurken; diğer yandan da ABD'nin Ortadoğu'daki en önemli müttefiki olan İsrail'le geliştirdiği stratejik işbirliği nedeniyle Batı açısından vazgeçilmez bir ülke haline geldi. 11 Eylül sonrasının Türkiye açısından en önemli sonucu, emperyalist merkezlerin dünyaya yeniden düzen vermek istedikleri bir dönemde Türkiye'ye de rol biçmeleridir. Türkiye'nin dış politikadaki ana yönelimi ABD'nin sınırlarını çizdiği yeni düzen içinde kendisine verilen role uygun olarak şekillenecektir. Kuşkusuz Irak müdahalesi ve olası bir Kürt devletinin kurulması, Kıbrıs vb. konularda Türkiye kendi "ulusal" tutumuna ilişkin bir pazarlığı sürdürmeye devam edecektir. Ancak bu ana yönelimin değişmeyeceği gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır.

Türkiye her yönden küreselleşmeye ekleniyor

Önümüzdeki yıllar Türkiye'nin ekonomik, siyasal, askeri vb. alanlarda küreselleşmeye ekleneneceği bir süreç olacaktır. Bu eklenme sürecinin yaratacağı sorunların analiz edilmesi, alternatif ve farklı bir yönelişin hangi temeller üzerinde yükseleceğinin ipuçlarını verecektir. Eski yapı hızla değişirken, bunun devrimci bir gelişmeye doğru yöneltilmesi için değişimin dinamiklerinin doğru kavranması gereklidir. Küreselleşme mağdurlarını devrimci bir politika etrafında bir araya getirerek emek eksenli bir politik hatta yönelmek ancak dünyanın bu yeni şekillenişinin doğru analiz edilmesiyle mümkündür.

2. Ekonomik Kriz

Türkiye yakın tarihinin en derin ekonomik kriziyle karşı karşıya kaldı. Yıllardır "sıcak para" girişine bağlı olarak şekillenen ekonomi iç ve dış borcun "çevrilememesi" nedeniyle iflas noktasına sürüklendi. Resmi verilere göre İkinci Büyük Savaş yıllarından beri en büyük daralma yaşandı. Yüzde 100'lere varan devalüasyon ve bir türlü kontrol altına alınamayan çift haneli enflasyon rakamları, çevrilemeyen iç ve dış borç "moratoryum" ilan edilmesinin bile tartışıldığı derin bir ekonomik krizin göstergeleriydi. Sonunda Türkiye tamamen IMF politikalarına teslim oldu. IMF tarafından dış yardımın koşulu olarak dikte ettirilen finans ve bankacılık sektörlerinde, tarımda ve devlet yapılanması alanında çıkartılan yasaların sonucunda, ekonominin küreselleşme sürecine eklenmesi doğrultusunda önemli adımlar atıldı. Siyaset karşısında "özerk" hale getirilen Merkez Bankası, BDDK gibi kurumların, KİT'lerdeki yönetsel düzenlemelerin uluslar arası sermayenin rasyonellerine göre işleyen yeni bir yapılanma anlamına geldiği açıktır. Sonuç olarak ekonomi yönetimi bundan böyle yerel planda siyasetin sınırlarının çizildiği sınıflar-devlet ilişkisinin dışında özerk bir yapı olarak uluslar arası sermayenin çıkarlarına göre davranacaktır. Bunun uluslar arası sermaye ve onunla bütünleşen yerli egemen sınıflar açısından geleceğe damgasını vuracak bir yeniden yapılanma hamlesi olduğu açıktır. Artık sınıflar arasındaki savaşın boyutlarına göre bir düzenleme görevini üstlenen, ülke ekonomisi üzerinde egemen olan bir ulusal devlet politikasından söz edebilmek mümkün değildir. Elbette bu sağlama eskiden devletin ekonomik düzenlemelerinin uluslar arası sermayenin çıkarlarından bağımsız olduğu ve/veya ulusal devletin ezen ve ezilen sınıflara eşit mesafede olduğu anlamına gelmez. Ancak sınıflar mücadelesinin güncel görevlerinin ve hedeflerinin büyük oranda farklılaştığı ekonomik talepler etrafında yürütülen mücadelenin eskisinden çok farklı bir uluslar arası bir boyut kazandığının anlaşılması gerekmektedir.

Türkiye artık “yardımcı oyuncu”

Son ekonomik kriz döneminde alınan kararlar Türkiye ekonomisinin IMF ve Dünya Bankası direktifleri doğrultusunda küresel sermayenin gereksinmelerine göre yeniden yapılanması anlamına gelmektedir. Yıllardır bu yönde atılan adımların en ileri biçimleri “kriz” koşullarında bir zorunluluk olarak dayatılmış ve kabul ettirilmiştir. Türkiye artık vasıfsız ve düşük vasıflı teknolojilerle üretim yapan bir ülke olarak; kalkınma, ileri teknolojiye dayalı sanayileşme ve gelişmiş ülke olma perspektiflerini bir yana bırakmış durumdadır. Uluslar arası işbölümünde kendine çizilen sınırları kabul eden Türkiye, küreselleşme sürecinin asıl aktörlerinden biri olarak değil, “yardımcı oyuncu” olarak dünya sahnesine çıkmaktadır. Bu türden bir tercihin ezilen sınıflar açısından daha olumsuz koşulların ortaya çıkacağı ve tamamen sermayenin çıkarlarının gözetildiği anlamına geldiği açıktır.

Sermayede büyük bir yeniden yapılanma yaşanıyor

Özal döneminde başlayan ve esas olarak uluslar arası sermayeyle bütünleşmeyi odağına oturtan ekonomi politikasının temel perspektifi, “sıcak para”nın bir takım finansal düzenlemelerle ülkeye girmesini sağlamak üzerine kurulmuştu. Bu durum bir yandan Batı ile entegrasyon konusunda kültürel açıdan daha donanımlı olan kesimlerin “sermaye” edinmelerine yol açarken, diğer yandan finansal hareketlere bağlı olarak Türkiye’de konaklayan “kara para”nın etrafında gelişen yeni bir sermaye kesiminin ortaya çıkmasına yol açtı. Bütün bunlara bağlı olarak medya, borsa, bankacılık gibi sektörlerde hızlı ve dengesiz bir büyüme ortaya çıkarken, ekonomi mafyöz ilişkilerin cirit attığı bir alan haline geldi. 12 Eylül sonra altüst olan toplumsal değer yargılarının da etkisiyle rüşvet, yolsuzluk, banka hortumculuğu, ihale usulsüzlükleri gündemin baş maddesi haline geldi. Mevcut kriz esas olarak Özal döneminde parlayan sektörleri vurdu. Sıcak paranın ülkeyi hızla terk etmesine bağlı olarak bankacılık ve finans sektörlerinde büyük bir çöküntü yaşandı, ayrıca kara para akışına bağlı olarak zenginleşen “yeni burjuva” kesimler arasında tam bir yaprak dökümü yaşandı. Siyasal bağlantılarını, mafya ilişkilerini kullanarak zenginleşen kesimler DGM operasyonlarıyla ayıklandılar. Kriz, Özal döneminin zenginleştirdiği kesimleri birinci dereceden etkisi altına alırken, bu kesimlerin güç yitirmesine paralel olarak, 28 Şubat’tan bugüne kadar sermayenin iç yapılanmasında köklü bir değişim yaşandı. Sermayenin merkezileşmesinin ve yoğunlaşmasının had safhaya vardığı, uluslar arası sermayenin iç yapılanmasında köklü bir değişim yaşandı. Sermayenin merkezileşmesinin ve yoğunlaşmasının had safhaya vardığı, uluslar arası sermayeyle entegrasyonun giderek derinleştiği bir değer aktarımı süreciyle karşı karşıyayız. Üstelik bu gelir aktarımı sadece çeşitli sermaye sınıfları arasında yaşanan bir olgu değil; aynı zamanda üst ve orta sınıflarla ezilen halk kitlelerinden de, tekelleşen sermaye gruplarına doğru büyük bir değer aktarımı söz konusu. Özetle devlet-sermaye ilişkilerinde ve yine sermayenin iç organizasyonlarında büyük bir yeniden yapılanma sürecinin yaşandığını söyleyebiliriz. Bu ise, toplumsal etkileri on yıllar sürecek yeni bir Türkiye tablosunun ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Zayıflayan küçük ve orta boy sermaye tepki gösteriyor

Geleneksel olarak düzenin taşıyıcısı işlevini gören küçük ve orta boy sermaye kesimleri ekonomik krizin yüküyle soluk alamaz hale gelmiş durumdadırlar. Üstelik bu kez siyaset eliyle kendilerine ekonomik bir kaynak aktarmanın kanalları da tıkanmış durumdadır. Bu kesimlerde hızla bir proleterleşme süreci yaşanmaktadır ve yaşanacaktır. Örneğin, bir önceki dönemin “Anadolu Kaplanları” olarak tanımlanan, özellikle de tekstil ihracatı üzerinden serpilip gelişen sermaye kesimleri hızla güç yitiriyorlar. Özellikle Anadolu’da muhafazakar sağ partilerin oy deposu olan bu kesimlerin siyasal yönelimlerinde önemli kaymanın ortaya çıkacağını öngörmek gerekiyor. Burada önemle altı çizilmesi gereken nokta bu ekonomik

yoksunluk ve dışlanmışlık halinin kendiliğinden bir sol uyanışa dönüşeceği şeklinde bir yanılgıya düşmemek gerekliliğidir. Bu kesimler açısından ulusalcı hatta yer yer faşizan eğilimlerin gündeme gelmesi çok daha kuvvetli bir ihtimaldir. Küreselleşme sürecine eklenmenin getirdiği yıkımı dünyanın çeşitli ülkelerinde bu türden gelişmeleri ortaya çıkarttığını görmek gerekiyor.

Nitelikli iş gücü sosyal konumunu yitiriyor ve ucuzluyor

Krizin ikinci temel sonucu büyük kentlerde nitelikli iş gücünün giderek “işsiz” kalması ve emek gücünün son derece ucuzlamasıdır. Özellikle 12 Eylül sonrasında liberalizmin ve serbest piyasa ideolojisinin etkisinde kalan “beyaz yakalıların” hızla sosyal konumlarını yitireceklerini/yitirdiklerini söyleyebilmek mümkündür. Bunun sonucunda giderek bireyselleşmiş olan bu kesimlerin yeni bir toplumsallık talebinin etkisine girmeleri ve düzen karşısında eleştirel bir konum ve bilinç kazanmaları mümkündür. AB tartışmalarında, AB’den yana tavır alan kesimlerin en güçlü taban bulacağı zemin, krizin ekonomik ve sosyal statülerini sarsıntıya uğrattığı kentli orta sınıflar olacaktır. Sanayi işçileri ise krizin etkisini en çok hisseden kesimdir. Özellikle “işsizliğin” dev boyutlara ulaşması büyüme yıllarında kısmen göreceli bir refaha sahip olan sanayi işçilerinin toplumsal konumlarını sarsıntıya uğratmıştır. Küreselleşmenin sanayi üretiminde kıran kırana bir rekabet koşullarını dayatması nedeniyle bu kesimi bekleyen esas tehlike iş gücünün değerinin hızla düşmesidir.

Özelleştirme devam ediyor

Krizin çözümlerinden biri olarak sunulan IMF dayatmalarından en önemlisi özelleştirmede ise, bugüne dek alınan mesafenin çok daha fazlası kısa süre içerisinde gerçekleştirilmek isteniyor. Özellikle temel sektörlerde henüz tamamlanmamış olan bu süreç, gelişmelere bağlı olarak yabancı sermaye girişini de artıracak bir şekilde ele alınarak sonuçlandırılacak. Bu ise, toplumun ihtiyaç duyduğu tüm üretim ve hizmet alanlarında tam bir serbest piyasa işleyişi getirerek, kamu sektörünün özelleştirme politikalarıyla tasfiye edilmesi sonucunu doğuracak. Eğitim-sağlık gibi sosyal harcamaların kısıtlanmasına bağlı olarak kamu çalışanlarının işsizliğe terk edileceğinin öngörülmesiyle, uluslararası sermayenin dayatmalarına karşı bir işçi hareketinin objektif temellerinin güçleneceği söylenebilir.

Kırsal kesimi tam bir yıkım bekliyor

Tarım, küreselleşmeyle bütünleşme sürecinden en çok etkilenen sektördür. Özellikle “ulusal tarım politikalarının” terk edilmesi ve tarımsal üretimin uluslararası pazarın ihtiyaçlarına göre şekillenmesi kırsal kesim açısından tam bir yıkım haline dönüşecektir. Bu duruma bir de tarımda kapitalistleşmenin hızlanacağı, toprak mülkiyetinin giderek ulusal ve uluslararası sermayenin elinde toplanacağı/toplandığı gerçeğini eklersek, yıllardır muhafazakar-sağ partilerin oy deposu olarak gösterilen kırsal kesimin önemli bir değişim sürecine gireceği söylenebilir. Tarımda kapitalistleşme adımlarını içeren bu büyük “değişim”, kuşkusuz kırsal yaşamın bütün geleneksel öğelerinin kısa süre içinde ortadan kalkacağı anlamına gelmez. Ancak tarım üreticilerindeki yoksullaşmanın önemli sonuçlarından biri, kentlere dönük yeni bir göç dalgasının ortaya çıkması olacaktır. Kentlerin bu “işsizler” dalgasını içerebilecek gerekli bir altyapıya sahip olmadıkları ise çok açıktır. Böylesi bir toplumsal hareketlenmenin politik sonuçlarının değerlendirilmesi gereklidir.

Toplumsal ve siyasal dizilişler değişiyor

Bütün bu sapmalar ekonomik krizin son derece önemli bir toplumsal alt-üst oluşun temellerini attığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin küreselleşme sürecine eklenmesinin bir sonucu olan bu durum Türkiye'deki toplumsal ve siyasal dizilişleri de değişime uğratacaktır. Batı'yla, dolayısıyla küreselleşmeyle entegrasyonu savunan toplum kesimleri karşısında başlıca iki temel tepkinin ortaya çıkması mümkündür. Bunlardan birincisi; içe kapanma yanlısı, milliyetçi ve diktatöryal eğilimleri olan akımların güç kazanmasıdır. İkincisi ise dinsel özellikler taşıyan ve Batı'yı bir Hristiyan medeniyeti olarak düşman kabul eden "İslamcılık" temelinde güçlenebilecek olan muhalefettir. Her iki tepkinin de Anadolu'nun sağ-muhafazakar kesimlerini ve kentlerdeki yoksul kesimleri etkilemesi mümkündür. Kuşkusuz bu iki tepkiden birisinin veya her ikisinin Türkiye siyasetine damgasını vurabilmesi, küreselleşmenin yarattığı yıkıma karşı gelişmesi muhtemel sol bir muhalefetin başarısızlığına bağlı olacaktır. Diğer yandan, toplumsal muhalefetin önemli dinamiklerinden olan sendikal harekette, yaşanan sürecin getirdiği bir yarılma ortaya çıkmıştır. Özellikle son ekonomik krizin ardından ortaya çıkan küçülme ve iflaslara karşı bir çözüm olarak ortaya atılan "Fon" uygulamasına işçi sendikalarının bir kısmının "evet" demesi ve işçilerden de fona kesinti yapılmasına razı gelmesi, neo-liberal politikaların sendikal hareketi parçalayan hegemonyasına direnmenin önemini bir kez daha göstermiştir.

3.Siyasal Durum

Koalisyon 28 Şubat'ın programını uyguladı

Türkiye'de parlamenter siyaset Özal'ın dört eğilimi birleştirme söylemiyle yeni bir merkez inşa etmesinden sonra son derece derin bir parçalanmaya uğradı. Merkez partileri bir yandan güç yitirirken, diğer yandan da eskinin marjinal hareketleri kiteselleşmek için merkeze talip olma şeklinde özetlenebilecek bir stratejiyle güç topladılar. Merkezi bir ideolojinin kapsama gücünün azalmasına bağlı olarak Cumhuriyet rejimini ayakta tutan toplumsal ideoloji, çeşitli akımlar tarafından sorgulanırken, özellikle Kürt muhalefeti ve İslamcı hareket giderek etkisini artırmaya ve başka türlü bir düzenleme talebini dile getirmeye başladı. Egemen sınıflar içinde de bu yeni toplumsal duruma uygun; rejimi yeniden tesis edebilecek ortak bir strateji oluşturulamadı. "Rejim krizi"nin giderek derinleştiği hatta siyasal İslam'ın hükümet ortağı olduğu koşullarda, 28 Şubat müdahalesi ile birlikte siyasal tablo değişmeye başladı. Milli Güvenlik Siyaset Belgesi'nde ifadesini bulan bir strateji hayata geçirilirken önce REFAHYOL hükümeti düşürüldü, ardından PKK lideri Abdullah Öcalan yakalandı ve bir stratejik yönelim olarak saptanan AB sürecine bağlı olarak devlet içinde kontrol dışına çıkan güçler "denetim" altına alındı. Bu gelişmeler ortasında yapılan seçimler sonucunda DSP ve MHP'nin etkili faktörler olarak devreye girmesiyle birlikte oluşturulan üçlü koalisyon bir yandan 28 Şubat'ın diğer yandan da uluslar arası kurumların Türkiye'ye dayattıkları programın uygulayıcısı olma misyonunu üstlendi.

Ekonomi IMF ve DB'na, Siyaset ABD'ye Emanet

Büyük bir parlamento çoğunluğuna sahip olmasına ve görece "istikrarlı" bir hükümet oluşturmasına karşın üçlü koalisyonun uyguladığı kur çıpasına bağlı "ekonomik" program büyük bir krizin ortaya çıkmasına yol açtı. Ülkenin bir ekonomik krize sürüklenmesi Türkiye'nin iç ve dış bütün politik manevra olanaklarını daraltarak ekonominin IMF ve Dünya Bankası reçetelerine, siyasetin ise başta ABD olmak üzere emperyalist güçlerin denetimine bırakılmasına yol açtı. Kemal Derviş'in ekonomiden sorumlu Devlet Bakanı olarak nezaret ettiği bu süreç; Türkiye ekonomisinin bütünüyle küreselleşme sürecine eklenmesi için yapısal bir dönüşüme uğraması noktasında her türlü uygulamanın devreye sokulması anlamına gelir.

Yeniden yapılanma, partisini arıyor

IMF programını eksiksiz uygulayan Türkiye tam da bu programın uygulamasının sürdüğü günlerde bu kez seçim ortamına yaklaşıyor. En uzun vadede de 2004'ün Nisan ayında yapılması gereken seçim, yeniden bir politik hareketlenmeye yol açmış durumda. Mevcut Seçim ve Siyasal Partiler Yasası'nın geçerli olduğu koşullarda yapılacak bir seçim ise, siyasal parçalanmanın ve temsil krizinin devam edeceği bir tablo ortaya çıkaracak. Mevcut parlamentonun "siyasetin krizine" ve temsil sorununa son verebilecek bir seçim sistemi ve Siyasal Partiler Yasası değişikliği yapması ise son derece zor görünüyor.

Türkiye, sınıflar/devlet; devlet/toplum; ezen sınıflar/ezilen sınıflar vb. ilişkilerin yeniden yapılanacağı/yapıldığı bir dönemden geçiyor. Bu "yeniden yapılanma" sürecinin taşıyıcısı olabilecek halk kitlelerini bir yeniden yapılanma programı etrafında birleştirebilecek herhangi bir toplumsal ya da siyasal hareket/parti ortaya çıkmış değil. Dünyadaki gelişmeler ise mevcut yapının sürdürülemezliği noktasında her türlü uyarıyı ortaya koyuyor. Türkiye'ye yön verebilecek herhangi bir siyasal gücün ortaya çıkmadığı koşullarda sürecin esas özneleri olarak Türkiye'de MGK, dünyada ise uluslar arası emperyalist kuruluşlar ön plana çıkıyor. Egemen sınıflar bu büyük değişimi siyasal olarak taşıyabilecek bir partiyi ortaya çıkartabilmiş değil. Bunun yapılabilmesi için siyasal partiler alanının "yeniden düzenlenmesi" gerekiyor.

Sol alternatif olarak ortaya çıkamıyor

Benzer bir boşluk egemenlerin Türkiye'yi küreselleşme sürecine entegre etmek isteyen politikaları karşısında geniş halk kitlelerini mobilize edebilecek muhalif bir hareket için de geçerlidir. Esas olarak solun bu kritik döneminde halk kitlelerinin gözünde bir seçenek olarak kendini ortaya koyması gerekirken, kendi iç sorunları nedeniyle bu görevi üstlenme konusunda bir inisiyatif geliştirilememektedir. Solun bir alternatif olarak ortaya çıkamaması, AKP gibi partilerin "muhalifet" in öncüsü olmalarına ya da halk kitlelerinin politikadan umudunu kesmesine yol açmaktadır.

4. Avrupa Birliği Sorunu

İç politikanın en temel saflaşması: AB'ye üyelik sorunu

Türkiye iç politikasının en temel saflaşması AB'ye üyelik sorununda düğümleniyor. Parlamentoda yer alan siyasal partilerin hemen hemen tümü ve MGK, bir ana stratejik yönelim olarak AB'ye üyelikten yana tutum açıklamış bulunuyor. Ancak buna karşın Türkiye halen AB'ye üyelik görüşmelerinin başlaması için gerekli görülen konularda adım atabilmiş değil. Bir "ulusal program" açıklanmış olmasına karşın özellikle ana dilde eğitim ve yayın, idam cezası, Kıbrıs'ta çözüm konularında bir ilerleme sağlanabilmiş değil. AB ile tam üyelik görüşmelerinin başlayabilmesi için, Türkiye'nin bu konularda AB kriterlerine uygun adımları atması zorunlu. Programın, siyasetin bütün direniş noktalarına karşın AB sürecinin gerekli kıldığı adımların atılmasına muhalif bir görüntü çizse de, esas olarak stratejik gerekçelerle AB'ye girilmesinden yana tutum açıklamaktan vazgeçmiyor. Tabanın ideolojik gelenekleriyle ve seçim öncesinde ileri sürdüğü vaatleriyle; devletin temel yönelimi olan AB'ye üyelik arasında sıkışan MHP de çelişkili bir görüntü sergiliyor.

AB karşısında ulusalcı direniş

Ulusal egemenliğin bir bölümünün devredilmesi anlamına gelen AB sürecinin kaçınılmaz olarak ulusalcı bir direnişle karşılaşacağı öngörülebilir. AB karşıtlarını en önemli argümanı 'Avrupa Birliği'nin Sevr'i hortlatmak, yani Türkiye'yi bölmek istediği, üyelik sürecinin esas anlamının bu olduğu' şeklinde özetlenebilir. Bu kesimin iddiasına göre; AB Türkiye'yi üyelik sürecine dahil etmeyi düşünmemektedir; esas olarak üyelik görüşmeleri için yeni kriterler yaratacak ve bunların kabul edilmesini takiben adım adım Türkiye'yi bir

bölünmeye sürükleyecektir. Dolayısıyla Türkiye bu oyuna gelmemeli, “bağımsız” tutumunu Avrupa dışındaki ülkelerle işbirliği içinde sürdürmelidir. MHP tabanından Kemalist aydınlara; bazı ordu kesimlerinden İP’ye uzanan bu siyasal yelpaze esas olarak küreselleşme karşısında “ulusalci” bir karşı çıkışı savunmaktadır. En uç ifadesini İP’nin söylemlerinde bulan bu eğilim geçmişin “üç dünya teorisi”yle hemen hemen aynı siyasal yöntemi kullanmaktadır. Sınıf mücadelesini es geçen, kendi ulus devletinin korunmasını temel alan, her türlü diktatörlük rejimi “emperyalizme karşı mücadele”de müttefik olarak gören bu düşüncelerin asıl anlamı, mevcut düzenin ve statükonun korunması olarak özetlenebilir.

AB yanlısı güçler

Toplumda siyasal olarak ANAP’ın başını çektiği büyük burjuva kesimlerden liberal aydınlara uzanan, Kürt’lerin ve İslamcıların “aktüel çıkarları” için dahil oldukları diğer bir cephe ise, AB üyeliğini bir kurtuluş reçetesi olarak görmektedirler. Avrupa’yı –dolayısıyla serbest rekabetçi kapitalizmi- insanlığın bütün problemlerinin çözüldüğü; refah ve mutluluğun kalesi olarak sunan bu düşünce tarzı da en az birincisi kadar gerçeklikten uzaktır. Kuşkusuz Avrupa-AB üyesi olan ve olmayan ülkeleriyle- insanlık tarihinin uzun mücadeleler içinde şekillenmiş olan kazanımlarını yaratmış; ekonomik, sosyal ve siyasal olarak dünyanın bir çok ülkesiyle kıyaslandığında gelişkin bir demokrasi ve insan hakları bilincine sahip bir kıtadır. Ayrıca küreselleşmenin, Avrupa ülkelerinin büyükçe bir bölümü açısından kendi ulus devletlerini ortadan kaldıracak bir uluslar üstü birlik haline gelme zorunluluğunu ortaya çıkartması da, dünya politikası açısından son derece önemli bir durumdur. Özellikle Doğu Avrupa’daki rejimlerin çöküşünden sonra bir genişleme sürecini önüne koyan AB’nin küreselleşen dünyanın yeniden şekillenen tablosu içinde önemli bir güç odağı olacağı söylenebilir. Ancak bu, AB ülkelerinin bir refah ve mutluluk cenneti olduğu anlamına gelmez. Kapitalizmin yarattığı bütün eşitsizlikler, burjuva demokrasisinin bütün iki yüzlülükleri içinde geçerlidir.

Evet/hayır ikilemi

AB konusunda ÖDP’nin ortaya koyacağı politika önemlidir. Ancak bu noktada her şeyden önce evet-hayır ikilemine sıkışmış bir AB tartışmasından önce, “hangi” sorusuna yanıt aranmalıdır. ÖDP; ‘ülkenin iç dinamikleriyle demokrasi, insan hakları ve kalkınma gibi köklü sorunlarının çözülemeyeceğini, dolayısıyla “burjuva demokratik hakların” ancak AB’ye üyelik yoluyla elde edilebileceğini’ öngören bir bakış açısının doğru olmadığını saptamak zorundadır. Avrupa’da, iç yapısında burjuva demokrasisini uygulayan ama AB üyesi olmayan ülkelerinde var olduğu düşünülürse, demokratikleşmeyle AB arasında doğrudan bir ilişki kurmanın yanıltıcı olduğu görülmelidir. Kaldı ki, devrimci bir demokrasi anlayışı kendini burjuva demokratik hakların kazanılmasıyla sınırlayamaz; sadece bu hakların evrensel geçerliliği olan ve kazanılması gereken haklar olduğunu kabul eder. Bu kazanımlar, Türkiye gibi kısıtlı demokratik hakların geçerli olduğu ve demokrasi mücadelesinin süreklilik arz ettiği bir ülkede yıllardır solun zaten uğruna mücadele ettiği taleplerdir.

Aktüel politik bir problem olarak AB

Doğrudan demokrasi anlayışıyla, burjuva demokrasisi arasında bir ayırım yapmak zorunda kalsa, solun AB ile ilgili tutumunu saptaması son derece kolaydır. Felsefe olarak kendiside batılı düşünceden doğmuş olan ‘sosyalizmin’ tutumu da açıktır. Asıl sorun AB konusunun Türkiye’nin son derece kritik bir döneminde “aktüel politik bir problem” olarak ortaya çıkmasıdır. AB tartışmalarında solu-sosyalistleri zorlayan da budur. Ülke içinde somut siyasal güçlerin kıran kırana bir çatışma sürdürdükleri ve buna göre saflaştıkları koşullarda, solun sosyalistlerin bu sorunun dışında kalmaları mümkün değildir. Şu son derece açıktır; sosyalistler idam cezası, ana dilde eğitim ve yayın konularında; insan hakları ve etnik

toplulukların demokratik hakları ve etnik toplulukların demokratik hakları vb. konularda net bir tutuma sahiptir. AB ye üyelik konusu gündemde olsa da olmasa da, demokratikleşme konusunda somut adımların atılması devrimcilerin sonuna kadar savunması gereken bir politikadır. Bu anlamda solun, bu adımların Kopenhag kriterleriyle örtüşmesinden; benzer taleplerin liberaller ya da TÜSİAD gibi burjuvazinin örgütlerince savunulmasından hiçbir kompleks türetmesi gerekmiyor. Ne var ki, AB'ne üyelik sadece "siyasal kriterlerle" sınırlı değildir. AB süreci aynı zamanda bir küresel ekonomiye entegrasyonu da zorunlu görmektedir. Solun, sosyalistlerin bu kriterlerin savunucusu olmaları ise mümkün değildir.

Her şeyden önce AB sorununun bugünün Türkiye'sinde "aktüel" bir sorun olduğunun, bu sorun, bu sorun karşısında somut bir güç savaşının yaşanmakta olduğunun bilinmesi gerekiyor. Bu güçler savaşı, bir yanıla statüko/değişim tartışmasıdır. Öncelikle, devrimci bakış açısının hiçbir biçimde mevcut statükonun korunmasından yana olamayacağı açıktır. Peki statükodan yana olamayacağımıza göre içeriğine hiç bakmaksızın "değişim"den yana olabilir miyiz? Küreselleşme sürecinin uzantısı olarak gündeme gelen bir neo-liberal "yenileşme" politikasını savunabilir miyiz? Bu sorunun yanıtı da hayır olmalıdır. Çünkü özellikle ekonomik, sosyal ve siyasal süreçler konusunda Maastrich Avrupa'sıyla ÖDP'nin programatik ilkeleri arasında hiçbir ortaklık kurulabilmesi mümkün değildir. Evet biz "değişim"den yana olmalıyız ama ortaya koymuş olduğumuz değişim programı ile liberal bir değişim programı arasında da kesin bir ayırım çizgisi bulunmalıdır. Statüko yanlılarının karşısında kendi değişim programını ortaya koymak zorunda olan ÖDP, öncelikle solun neo liberal politikalar karşısında güç kazanacağı bir süreç hedeflemelidir. Bunun için alternatif bir devrimci programa ve Avrupa sol partileriyle ilişki içinde alternatif bir "emeğin Avrupa'sı" programına ihtiyaç vardır. ÖDP, önümüzdeki dönemde bu iki konuda somut çalışmalarına bağlı olarak derinleştireceği bir perspektife sahip olmalıdır.

Referandum ve halkın özgür iradesi

ÖDP'nin alternatif programının, onu aşan yanlar taşıyan bir demokrasi perspektifine sahip olmakla beraber, Kopenhag kriterlerinin "siyasal özgürlükler"le ilgili boyutlarını da içereceği açıktır. Ancak, ÖDP'nin ekonomik-demokratik kriterlerin toplamı açısından, kendi siyasal programı doğrultusunda davranabilmesi ve bu doğrultuda somut bir mücadele ve propaganda faaliyetine girebilmesi için, bunu önceleyen bir şekilde AB'ye evet/hayır gibi bir yanıt vermesi gerekli değildir. Bu soru ancak yaşanan sürecin sonunda önümüze gelecek bir soru olarak ele alınmalıdır. Bu konuda ÖDP kendi yanıtını oluşturduğunda, Türkiye için soldan bir yanıt bütünlüklü olarak ortaya koyabilen ve sürece etki edebilen konumuyla, halkın iradesinin şekillenmesine de katkıda bulunmayı hedeflemelidir. ÖDP'nin AB tartışmalarının dışında kalmaması, ancak böylesi bir görevin üstesinden gelmesiyle mümkün olabilir. Karmaşık çatışmaların şekillendireceği bu sürecin sonunda, AB üyeliği konusunda "referanduma" gidilmesi gerektiği ve halkın özgür iradesinin vermediği hiçbir kararın "meşru" olmayacağı unutulmamalıdır.

Emeğin Avrupa'sı

"Emeğin Avrupa'sı" tezi, sermayenin Avrupa'sı karşısında Avrupa'yı birleştirecek bir emek perspektifinin ortaya çıkartılmasını öngören bir tutumdur. Zira, AB'nin nasıl bir içeriğe kavuşturulacağı sorunu bizatihi Avrupa solunda da bir tartışma konusudur. Avrupa'nın emek güçleri, AB'nin nasıl bir birlik olması gerektiği konusunda etkin bir taraf durumundadırlar. ÖDP, geçtiğimiz dönemde, aldığı karar doğrultusunda çalışmalarını sürdürdü ve Avrupa Sol Grup partilerinin toplantılarına düzenli olarak katıldı. Karşılıklı bilgi, deney ve fikir aktarımının gerçekleştiği bu ilişkiler, ÖDP'nin oluşturacağı program açısından da veriler sunmaktadır. ÖDP Avrupa'daki emek güçleriyle bu doğrultudaki etkinlik ve çalışmalarını kararlılıkla sürdürmek durumundadır.

5. Siyasal Partiler Alanı ve Seçim Süreci

Merkez Sağ seçmeni ikna edemiyor

Merkez sağ DYP, ANAP ve diğer yeni oluşumlarla birlikte parçalanmış bir görüntü sergiliyor. ANAP iktidarda olması nedeniyle yıpranan bir siyasal partiyken yüzünü tamamen AB üyelik sorununa dönerek güç toplama stratejisi izliyor. Çiller'in DYP'si ise REFAHYOL denemesi ve Susurluk savunusunun yarattığı çöküntüyü atlatabilmiş değil. Umudunu ANAP'ın yıpranmasına bağlamış olan DYP'nin burjuvazi açısından önümüzdeki dönemin siyasi koşullarını taşıyacak bir siyasal parti olması mümkün görünmüyor. Medyanın "yeni politikacı" kimliği ile şişirdiği Mehmet Ali Bayar'ın DTP'si ise henüz siyasette değil, medyada yer bulabilmiş durumda. Görünen o ki, olası bir erken seçim durumunda eğer mevcut seçim sistemi varlığını sürdürür ise merkez sağda barajı aşmayı başaran parti son derece güçsüz bir oy tabanının temsilcisi olacak. Üstelik merkez sağda yer alan partilerden hiçbiri bugün uygulanmakta olan politikaların dışında bir politika önermiyor. Dolayısıyla uygulanan politikalardan canı yanan halk kitlelerinin merkez sağı bir umut olarak görmeleri mümkün değildir.

Merkez solun manevra alanı daraldı

Merkez sol ise başlıca üç akıma bölünmüş durumda. DSP eğer bir iç dönüşüm yaşamazsa Ecevit sonrası dönemde varlığını sürdürmekte zorlanacak. Baykal'ın CHP'si bütün umudunu geçen seçimlerde barajı aşamamsından rahatsız olan kesimlerin oylarına ve DSP'nin erimesine bağlamış durumda. Bu iki parti dışında kalan "yeni oluşumları" nasıl bir siyasal geleceğin beklediğini ise bugünden kestirmek mümkün görünmüyor. Görünen o ki "sosyal-demokrasi"nin dünya çapındaki krizi her ne kadar "sosyal-demokrat sıfatları tartışmalı da olsa Türkiye'deki merkez solunda manevra alanını daraltmış görünüyor. Özellikle Batı'da "refah devleti" uygulamalarının sonucunda güç kazanan sosyal demokrasi kapitalizmin esas olarak yüzünü neo-liberal politikaların taşıyıcısı haline geldiler. Bunun asıl nedeni ise kapitalizmin krizi nedeniyle "sosyal" politikaların rafa kaldırılması ve esas olarak sermayenin önündeki tüm engellerin kaldırılmaya çalışılmasıydı. SD partiler bu dönemde hızla "liberal" politikalara yöneldiler. Türkiye'de benzer bir süreç yaşandı/yaşanıyor. SD partiler hiçbir şekilde kendi tarihsel kökleriyle uygun bir politik programı savunamıyorlar.

Siyasal İslam'ın AKP'si merkezi hedefliyor

Siyasal İslam ise tarihinde ilk kez bu denli önemli bir bölünmeyle karşı karşıya. Kamuoyu araştırmalarının birinci parti olarak gösterdiği Tayyip Erdoğan'ın AKP'si liderinin hukuksal durumunun yanı sıra bir de Erbakan destekli SP ile mücadele edecek. MHP, SP ve merkez sağdan alacağı oylarla seçimlerden birinci parti olarak çıksa bile AKP'nin "siyaset" in egemenlerini nasıl aşacağı kuşkulu. Bütün bunlara karşın AKP'nin düzenden umudunu kesmiş kitleler açısından bir çekim merkezi olma şansı bulunmaktadır. Burada paradoksal olan AKP'nin esas olarak "düzenle bütünleşme" ve radikal söylemlerden vazgeçerek bir merkez partisi olma politikalarının aynı zamanda radikal bir muhalefet politikalarıyla bağdaşmamasıdır.

MHP'yi yükseliş beklemiyor

MHP geçen seçimlerde izlediği şoven çizginin ve merkez partilerinin yolsuzluk iddiaları altında yıpranmasının ek olarak da 28 Şubat sürecinde RP'den uzaklaşan kesimlerin oyunu alarak büyük bir yükseliş sağlamıştı. Aradan geçen süre içinde Kürt sorunun başka bir boyuta taşınması ve iktidarda yaşanan yıpranma nedeniyle MHP'nin oy kaybına uğrayacağı söylenebilir. Üstelik küreselleşmenin yarattığı yıkımın ve değişimin yaşandığı koşullarda iktidar ortağı olması MHP'nin küreselleşmeye karşı milliyetçi bir tepkinin taşıyıcısı olma ihtimalini azaltıyor. MHP'nin arada geçen süre içindeki tek güç biriktirdiği alan devlet

katında gerçekleştirdiği “kadrolaşmadır”. Bunun dışında MHP’nin yelkenine rüzgar taşıyan bütün alanlarda bir önceki seçimlere göre bir azalma söz konusudur. Türban konusunda RP’nin etkisindeki kesimlere karşı “çözüm” vaadiyle oy toplayan MHP’nin iktidarı döneminde hiçbir ilerleme sağlanmış değildir; aksine MHP “türban eylemlerinde” devletin resmi çözümünden yana bir tutum takınmış durumundadır. Benzer bir durum AB sürecinde “hem ağlarım hem giderim” türünden bir tutum takınan MHP Kürtçe TV, idam cezası, Kıbrıs gibi konularda “direnen” bir tavır sergilemeye çalışsa da sonuçta kendi doğal tabanı ile ulaşabileceği kesimler arasında çelişmede hep ikincilerin taleplerine göre davranmayı tercih etmiştir. Benzer bir durum Kemal Derviş-IMF politikaları konusunda da geçerlidir. Esas olarak çarpışa çarpışa geri çekilme politikası MHP’nin iktidar sürecinde temel politikası olageldi. Bütün bu faktörler MHP’nin bir yükseliş içinde olamayacağına işaret ediyor. Mevcut gücünü koruyup koruyamayacağı ise biraz da seçim öncesi performansına bağlı olarak şekillenecek. MHP’nin olası bir seçim yenilgisinden sonra küreselleşme sürecine karşı doğan tepkileri milliyetçi bir potaya akıtması da kitlelerin gözünde inandırıcı olamayacaktır.

Kopenhag kriterleri, Kürt muhalefeti ve HADEP

28 Şubat sonrasında Kürt muhalefeti büyük bir değişim süreci yaşamaya başladı. Öcalan’ın tutuklanarak yargılanması; PKK’nın kendini yeni koşullara uyarlayabilmek için yaptığı manevralar Kürt sorununda yeni bir durumun ortaya çıktığını gösteriyor. Üstelik AB üyelik programının anadilde eğitim, idam cezasının kaldırılması, OHAL’e son verilmesi türünden adımları gerekli kılmaları Kürt muhalefetinin taleplerini Kopenhag kriterleriyle sınırlandırmasına yol açıyor. Özellikle OHAL bölgesinde yerel yönetimlerin HADEP’li belediyelerin elinde bulunması devletle dolaylı bir diyalogun kurulmasını kolaylaştırıyor. Görünen o ki, önümüzdeki dönemde HADEP ya da HADEP’in kapatılması durumunda yerine kurulacak olan parti esas olarak Kürt sorununun siyasal haklar temelinde kendini var edebilmesine göre davranacak. HADEP’in yerine geniş bir kitle partisi oluşturma çalışmaları da bu durumun bir göstergesi olarak görülebilir. Burada kritik olan Kürt muhalefetinin sosyal taleplerden vazgeçerek sadece kültürel ve siyasal taleplere yönelmesinin toplumsal muhalefetin gücünü zayıflatacak olmasıdır. Bu nedenle Kürt muhalefetinin sol politikalarla bağ kurmasını sağlayacak, kurulmuş bağları her düzeyde sağlam tutacak bir bakış açısının geliştirilmesi gereklidir. Kürt muhalefetinin “stratejik gerekçelerle” egemen sınıf politikalarıyla bir ortaklaşma arayışına girmesi, solun-sosyalistlerin bu alandaki görevlerinden vazgeçmesine yol açmamalıdır. Kürt sorunu sadece Türkiye iç politikasını ilgilendiren bir sorun değildir. Özellikle Ortadoğu’da uluslar arası hesapların yapıldığı bir sorun alanıdır. ABD’nin Irak’a müdahale stratejisi içerisinde Kuzey Irak’taki Kürtlere özel bir “misyon” yükleyeceği son derece açıktır. PKK bölgedeki stratejik pozisyonunu biraz da bu “pozisyon” etrafında kurmaktadır. Son kongresinde Türkiye ve Avrupa’da “silahlı savaşa” son vermesi; isim değiştirerek bu alanlarda siyasallaşma sürecine yönelmesi Kuzey Irak’ta ise PKK adıyla silahlı bir gücü bulundurması ABD politikalarıyla bir “uyum arama” olarak görülebilir. PKK’nın bu çoklu stratejisi Türkiye açısından da iç ve dış siyasetini etkileyecek bir durumdur.

6. Toplumsal Muhalefet Paramparça

Toplumsal muhalefet ise hala paramparça bir görüntü ortaya koymaktadır. Sadece Kürt muhalefeti kendi gücünü koruma ve konsolide etme başarısını gösterirken, sendikalardan DKÖ’lerine, parlamento dışındaki partilerden “sivil hareketlere” uzanan bir yelpazede bir durgunluk göze çarpmaktadır. Bunun en önemli nedeni toplumsal muhalefeti birleştirebilecek bir siyasal programın ve onun taşıyıcısı olan bir politik gücün ortaya çıkmamasıdır. Sosyalizmin genel krizine ek olarak, 12 Eylül yenilgisinin yarattığı kan kaybının durdurulamamış olması, Türkiye’deki sol-sosyalist güçlerin, ülkede varlığını sürdüren diğer

muhafif hareketlerin gel-gitlerine endeksli bir seyir izlemesine yol açtı. Geride bıraktığımız 20 yıl içerisinde, bir dönem Kürt muhalefeti çekim merkezi olurken, siyasal İslam'ın yükselişine paralel olarak da Kemalizm benzer bir etki yarattı. Muhafazakar sol anlayışın taşıyıcısı olan gruplar ise hızla marjinalleşirken, kendilerini devletle çatışma alanına sıkıştırarak toplumsal bağlarını yitirdiler. Özetle, sol bir türlü kendi kimliğini yeniden devrimci bir özne olarak kuramadı. İşçilerin 1989 bahar eylemleri ve madenci yürüyüşü gibi örneklerde konjonktürel bir ivme kazanan muhalefet dinamiği kamu çalışanlarının örgütlü direnişleriyle sürdüyse de, muhalefet hareketi bütünlüklü bir siyasal program etrafında bir araya gelerek örgütlenemedi.

Sosyal demokraside durum farklı değil

Sosyal demokrasi güçleri açısından da durum trajiktir. 12 Eylül sonrasında iki kez iktidar ortağı olma şansını yakalayan sosyal demokrat partiler, her iki deneyde de egemen siyasetin uygulayıcısı olmaktan kurtulamadı. Buna paralel olarak kitle desteğini de hızla yitiren sosyal demokrasi, CHP'nin 18 Nisan 1999 seçimlerinden hezimetle çıkması sonucu parlamento dışı kaldı. Neo liberal politikalarından kendisini ayıramayan ve topluma sosyal demokrat bir program sunamayan bu kesim açısından tam bir yenilgi olan bu süreç, toplumsal muhalefette güç kaybını hızlandırdı. Neo liberalizmin hayatın her alanına nüfuz eden hegemonyası karşısında anti kapitalist mücadelenin zayıfladığı ve toplumdaki umutsuzluk dalgasının kök saldığı bir döneme geçildi.

Küreselleşme süreci bütün solu derinden etkiledi

Kuşkusuz sol muhalefetin etkisizleşmesinde bir diğer faktör küreselleşme olgusunun ve bu sürecin Türkiye üzerindeki etkilerinin doğru kavranılamamasıydı. Küreselleşme süreci sol düşüncenin her türünü derinden etkiledi. Yıllardır sola yol gösteren analizlerin küreselleşme sürecinin dinamiklerini kavramakta giderek yetersizleşmesi, solu stratejik bakımdan zafiyete düşürdü ve politik arenada etkisizleşmesine neden oldu. Büyük çoğunluğu ile, kendini dünya solunun kamplaşmalarına göre belirlemeye alışmış olan ülkemiz solu, bu durumdan derinden etkilendi. Sosyal demokrasinin çeşitli kesimlerinden sosyalistlere tüm Türkiye solu, hızla güç kaybına uğradı. Sonuçta politik arenada dikkate alınır bir etkisi olmayan, toplumsal desteklerini yitirmiş bir noktaya geldi. Özellikle 28 Şubat sonrasında egemen sınıflar kendileri açısından önemli bir stratejik yönelim belirleyip buna uygun davranırken, sol gelişmelerin dışında kaldı. Ne 28 Şubat'ın sol muhalefet üzerindeki parçalayıcı işlevini, ne de egemenlerin küreselleşme sürecinde Türkiye'ye yer açan politikalarını kavramayan sol, en temel konularda muhalif tavrını ortaya koyacak bağımsız bir çizgi oluşturamadı.

Ama en karanlık dönem geride kaldı

Bugün gelinen noktada sol-sosyalist bir muhalefetin en karanlık dönemi geride kalmış gibi görünüyor. Koşullar bir önceki döneme göre çok daha fazla sol politikaların geniş kitleler gözünde yeniden itibar kazanmasına elverişlidir. Her şeyden önce kapitalizmin insanlığa refah, mutluluk ve demokrasi getireceği şeklindeki neo-liberal rüya sona ermiş durumdadır. Sosyalizmin yenilgisinden kendine bir haklılık ve meşruiyet zemini kuran kapitalizm dünya planında tek etkili toplumsal düzen olarak kalınca bütün zaaflarıyla baş başa kalmış durumdadır. 11 Eylül'de gerçekleşen New York saldırısı ise en etkin emperyalist merkez olan ABD'nin gücü konusunda derin kuşkular doğmasına yol açmış durumdadır. Küreselleşen kapitalizm koşullarında giderek artan yoksullaşma, çevre sorunları, derinleşen bölgesel farklılaşmalar, adaletsizlik ve gelişen baskı mekanizmaları küreselleşme karşıtı hareketlerin giderek güçlenmesini kıskırtmaktadır.

Kriz, siyasal ve toplumsal sonuçlar yaratıyor

Türkiye ise dünya politikasında küreselleşmenin “kanat ülkesi” olarak konumlandırıldığından beri iktidar bloğundaki derin çatlağın yanı sıra cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizini yaşıyor. Kriz yarattığı ekonomik yıkıma paralel olarak bütün toplumsal dengeleri alt üst eden ve etkileri giderek geniş kitleler tarafından hissedilen siyasal ve toplumsal sonuçlar yaratıyor. Türkiye’de de Özal’la birlikte ortaya çıkan muhafazakar-liberal rüyanın sonuna geldiği görülüyor. Bunun sınıf mücadelesini derinleştiren ve emek eksenli bir politikaya zemin hazırlayan sonuçlar ortaya çıkartacağı şimdiden öngörülebilir.

Başlangıçta farklı toplumsal muhalefet hareketlerini ortak bir politik program etrafında birleştirme iddiasıyla yola çıkan ÖDP’nin altı yıllık süre içinde bu hedefini gerçekleştirebildiğini söylemek olanaksızdır. Ancak böyle bir hedefi gerçekleştirememiş olması sadece ÖDP’ye çıkarılacak bir fatura olarak görülmemelidir. Bu durum ÖDP’nin eksikleri kadar nesnel koşulların kısıtlılığıyla da ilgilidir. Solun-sosyalizmin yenilgisine politik-pratik bir zeminde son verme gayreti içinde kurulan ÖDP bu noktada büyük bir mesafe katetmesine karşın, kendi iç sorunlarından kaynaklanan nedenlerle son üç yıldır toplumsal muhalefeti örgütlemekte son derece yetersiz kalmış durumdadır. Çeşitli toplumsal muhalefet örgütlerinde ve hareketlerinde ÖDP’liler bireysel olarak önemli bir işlev göstermelerine karşın tek ve kararlı bir parti politikasının bu alanlarda kapsayıcı ve örgütlü olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir. Parti-alan ilişkilerinin doğru formüle edilemeyişi bunun en temel nedenleri arasındadır.

“Başka bir Türkiye ve dünya”yı mümkün kılacak proje

ÖDP esas olarak toplumun emeğiyle geçinen, demokrasi ve özgürlük isteyen kesimlerini harekete geçirebilecek bir politik projeyi gündeme getirememesinin sıkıntılarını yaşıyor ve yaşıyor. Böylesi bir proje sadece ÖDP’yi değil solu ve toplumsal muhalefeti de harekete geçirme ve yeniden yapılanmanın hızla gerçekleşmesine olanak verecek bir süreci başlatma şansına sahip olabilecektir. 11 Eylül sonrası dünyada bir dizi sorun ön plana çıkmakla birlikte, küreselleşme sürecinin mağdurlarının yaşadıkları sorunlar, sol bir politikaya damgasını vuracak asli unsur olmaya devam etmektedir. Bütün bunlar ışığında gösterebilecek bir projeye ihtiyaç vardır. Bu projeyi oluşturabilmek için geçmişin deneylerinden yola çıkarak nelerin çözüm olmadığını bilince çıkarmak gerekir. Öncelikle sorunu küreselleşmenin ve kapitalizmin sonuçlarıyla mücadeleye indirgeyen, kısa vadeli ekonomik-demokratik talepler etrafında kurulan eylem birliklerinin kalıcı bir sonuç vermediğini görmek gerekir. Emek Platformu vb. deneyler bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Anti-kapitalist mücadele ve ulusal görevler

Diğer yandan küreselleşme sürecinin ulusalcı anti-emperyalist yaklaşımları büyük ölçüde geçersiz hale getirdiği, bu doğrultudaki sloganların içinin boşalmasına neden olduğu görülmelidir. Kuşkusuz küreselleşme karşıtı anti-emperyalist, anti-kapitalist bir muhalefet sınıf mücadelesinin ulusal görevleri yerine getirilmeksizin başarısızdır. Bu noktada en önemli ayırım noktası küreselleşme karşıtlığının ulus devletinin korunması perspektifine saplanıp kalmamasıdır.

Topluma güven verecek bir sol seçenek ve ezilenlerin sözcüleri

Bizim gibi ülkelerin sürekli karşılaştıkları ekonomik ve siyasa krizlerin sol için ciddi bir olanak yarattıkları bir gerçek olmakla birlikte topluma güven verecek bir seçenek oluşturulmadığı sürece toplumsal muhalefetin ve solun kendiliğinden gelişmeyeceği anlaşılmalıdır. Siyasette anlam ifade edebilecek bir güce kavuşamayan her projenin marjinalleştiği unutulmamalıdır. Ülkemizde sadece devrimci ve sosyalist muhalefetin değil tüm toplumsal muhalefet dinamiklerinin gerilediği; bu nedenle en devrimci çalışmanın

toplumsal muhalefeti harekete geçirmek olduğu görülmelidir. ÖDP kendini bütün sol-sosyalist muhalefetin oluşması ve yenilenmesi noktasında bir mihenk taşı olarak kurgulamalıdır. Solun ve toplumsal muhalefetin liberal ve milliyetçi fikirlerin çekim alanına kapılmaması ÖDP'nin bu görevi layıkıyla yerine getirmesine bağlıdır. Önümüzde ki süreçte en temel yanlığı ÖDP'nin devrimci bir özne olarak örgütlenmesinin sadece partinin içe kapanması yoluyla olacağı, ancak bu yolla yetkinleşebileceği düşüncesidir. Açıkır ki ÖDP devrimci özne olarak kendini örgütleme görevini, yüzünü topluma dönerek; toplumsal muhalefeti hayatın her düzeyinde örgütleme görevini önüne koyarak başarabilir. Yaygın ve sabırlı bir kitle çalışmasının yanı sıra ÖDP bir geçiş sürecinde emekten, barış ve özgürlüklerden yana güçleri bir araya getirerek toplumun önüne bir sol seçenek koyabilecek genel bir politikayı oluşturmak ve ısrarla savunmak, böylesine sol bir seçeneğin ortaya çıkmasında katalizör görevini yerine getirmek durumundadır. Bunun içi boş bir "birlik" fikrine ya da barajın aşılması için ilkesiz bir seçim ittifakına dönüşmemesi ÖDP'nin performansına bağlıdır. Daha önce alınan "emek eksenli bir siyasal hat oluşturulması" kararı ve yine halk sarmaşığı ve 'sosyal demokratlardan sosyalistlere uzanan gökkuşağı' politikası önümüzdeki süreçte de ÖDP'nin ısrarla izlemesi, gerçekleşmesi için somut adımlar geliştirmesi gereken saptamalardır.

Önümüzdeki 2 yıl içinde Türkiye'nin kritik bir seçim sürecine gireceği de düşünöldüğünde emek güçlerinin ve küreselleşme mağdurlarının toplumun önüne gerçekleşebilir bir siyasal program ve bu program etrafında dizilebilecek somut güçlerle çıkmasının önemi büyüktür. Seçim sürecine girilmesine bağlı olarak hayatın her alanında toplumsal muhalefetin örölmesi büyük önem taşıyan bir görev haline gelmiştir. Bu süreç aynı zamanda bir politikleşme sürecidir de; halkın siyasete ilgisinin artması, düzen partilerinden umudunu kesmesi sol politikalar açısından uygun bir ortam yaratacaktır. Toplumsal hayat içerisinde güç kazanma mücadelesinin ezilenlerin sözcülerinin parlamentoya taşınmalarıyla güçlenmesi; bir sol seçeneğin Türkiye'nin geleceğine damgasını vurma iddiasının her alanda ete kemiğe büründürölmesi ÖDP'nin politik çalışmasının önemli bir bileşenidir.